

**UDRŽENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI REGIONŮ V PODMÍNKÁCH
GLOBALIZACE**

**MAINTENANCE OF COMPETITIVENESS OF REGIONS UNDER THE
GLOBALIZATION CONDITIONS**

Prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.

JU EF České Budějovice, děkanát, Studentská 13, 370 05 České Budějovice

Tel.: +420 387 772 801

e-mail: hrabanko@ef.jcu.cz

Doc. Ing. Ivana Boháčková, CSc.

ČZU PEF Praha, Katedra zemědělské ekonomiky, Kamýcká 129, 165 21 Praha 6-Suchbát

Tel: +420 224 382 304

e-mail: bohackiv@pef.czu.cz

Tento příspěvek je podložen výsledky z výzkumného záměru MSM 6007665806 a MSM 6046070906 podpořenými MŠMT ČR.

UDRŽENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI REGIONŮ V PODMÍNKÁCH GLOBALIZACE

MAINTENANCE OF COMPETITIVENESS OF REGIONS UNDER THE GLOBALIZATION CONDITIONS

Keywords:

globalization, competitive strength of regions, identity of region, sustainability of competitive strength, living standard

Abstract:

The objective of this paper is the specification of problems and connections characterizing the urgency to maintain the competitive strength of regions in the globalizing economics. The methodical approach results from the necessity to preserve the identity of regions and determine the specific conditions that influence the development of regions.

The regional competitive strength in general is accepted as the ability of regional management and economics to develop utmost home assets so that all of these succeed in national and international competition, in national and international markets, namely in the long term. It is concerned the enforcement of the region in global competition.

The parameters of the international competitive strength are, except national level, influenceable locally as well – at the regional level of individual firms. It is especially a matter of two levels:

- macro-economic level; it is given by the environment of regions and its firms, such as the open market economics, the results of transformation process and others,
- microeconomic level; new methods of the course in the global economic competition bring higher demands on individual parameters of entrepreneurial environment.

It is necessary to respect the dynamic properties of individual factors on the level of regions and observe the main factors for the maintenance of regional competitive strength. The development of knowledge and new technologies is the fundamentals term for the preservation of the regional competitive strength within the globalization; otherwise: in principle it concerns the development of quality human capital that is an important indicator of living standard. The entrepreneurial environment is important for the maintenance of competitive strength.

The municipal authorities are key subjects in the development of regions. In such a position, when regions are exposed to strong competition, it is necessary:

- to ground the competition firstly on the quality and technological progress,
- to go upon the results of research and development that form the fundamentals source of innovations.

Klíčová slova:

globalizace, konkurenceschopnost regionů, identita regionu, udržitelnost konkurenceschopnosti, životní úroveň

Abstrakt

Cílem příspěvku je vymezení problémů a souvislostí charakterizujících naléhavost udržení konkurenceschopnosti regionů v globalizující se ekonomice. Metodický přístup vychází z potřeby zachovat identitu regionů a vymezit jaké jsou specifické podmínky ovlivňující rozvoj regionu.

Regionální konkurenceschopnost obecně chápeme jako schopnost regionálního managementu a ekonomiky co nejvíce rozvíjet domácí aktiva tak, aby dlouhodobě uspěla v národní i mezinárodní soutěži, na národních i světových trzích. Jde o prosazení regionu v globální soutěži.

Parametry mezinárodní konkurenceschopnosti jsou, kromě národní úrovně, ovlivnitelné i lokálně - na regionální úrovni jednotlivých firem. Jde zejména o dvě roviny: makroekonomickou, která je dána okolím regionů a jeho firem, jako je například otevřená tržní ekonomika, rozvinutý finanční trh, výsledky transformačního procesu apod., a mikroekonomickou – nové způsoby průběhu globální hospodářské soutěže přinášejí vyšší nároky na jednotlivé parametry podnikatelského prostředí.

Je nutné respektovat dynamiku jednotlivých faktorů na úrovni regionu a sledovat hlavní faktory udržení regionální konkurenceschopnosti. Rozvoj znalostí a nových technologií je podstatnou podmínkou pro udržení konkurenceschopnosti regionu v rámci globalizace, neboli v zásadě jde o rozvoj kvality lidského kapitálu, který je významným ukazatelem životní úrovně. Pro udržení konkurenceschopnosti je významné podnikatelské prostředí.

Klíčovými subjekty v rozvoji regionů jsou územní samosprávy. V situaci, kdy regiony jsou vystaveny silné konkurenci, je nutné:

- zakládat konkurenci především na kvalitě a technologické pokroku,
- opřít se o výsledky vědy a výzkumu, které představují základní zdroj inovací.

ÚVOD

Uvedené téma zahrnuje v sobě předpoklady a naději na využití potenciálních výhod globalizace na jedné straně a obavy ze ztráty identity a svébytnosti regionu na straně druhé. Globalizace je důsledkem pohybu velkých objemů finančních transakcí ve světě (cca 1 300 mld. USD denně), pohybu kapitálu a zboží pod vlivem významných obchodních společností, a zároveň důsledkem rozvoje komunikačních technologií a zájmu na využívání cizích zdrojů. V současné době nás zajímá ekonomická globalizace, především rozšíření globálně volných trhů, rozšiřování zahraničního obchodu a investic.

Nese sebou i vliv na výši příjmů obyvatel, na přístupy ke zdrojům a mj. i důležitost sociální ochrany ekonomicky slabších. Postavení regionů v procesu globalizace má dynamický charakter, který přináší nová pracovní místa, zlepšování bilancí zahraničního obchodu, modernější technologie.

Globální trh však nemá pevná pravidla, vyčerpává celosvětové zdroje surovin a energie. Globalizace je proces, v němž dochází k většímu propojení lidské společnosti a zároveň k větší závislosti regionů na politickém, environmentálním a ekonomickém vývoji ve světě. Proto je zapotřebí dbát o udržení konkurenceschopnosti a identity regionů.

CÍL A METODIKA

Cílem tohoto příspěvku je vymezení významných problémů a souvislostí charakterizujících naléhavost udržení konkurenceschopnosti regionů v globalizující se ekonomice a podmínek, které tuto konkurenceschopnost ovlivňují.

Metodický přístup vychází z potřeby zachovat identitu regionů a vymezit jaké jsou specifické podmínky ovlivňující rozvoj regionu.

Součástí tohoto příspěvku je stručná charakteristika regionální konkurenceschopnosti v rozvoji globalizace, úvaha o možnostech jejího měření a hodnocení podmínek k udržení této regionální konkurenceschopnosti.

Identita regionů, o jejichž zachování jde, je dána mj. historickým vývojem, hranicemi, které se udržovaly podle geografických, etnografických, kulturních, jazykových a náboženských hledisek v dlouhodobém vývoji. Jedná se však i o ráz krajiny, strukturu výroby, charakter obyvatel apod. V případě identity regionů jde zejména o administrativní hranice, případně o vymezení jednotkami NUTS, což je umělé vytvoření srovnatelných oblastí, především regionů soudržnosti, NUTS II a krajů – NUTS III. Rozhodující pro rozvoj regionu jsou jeho specifické podmínky:

- dostupná infrastruktura,
- kvalifikační a věková struktura obyvatel,
- tradice technologicky vyspělých odvětví,
- rozsah investic do vědy a výzkumu, a do jisté míry i
- „genius loci“ podnikatelského a kulturního prostředí,
- kvalita životního prostředí.

Charakteristika regionální konkurenceschopnosti v rámci globalizace

Regionální konkurenceschopnost obecně chápeme jako schopnost regionálního managementu a ekonomiky co nejvíce rozvíjet domácí aktiva tak, aby dlouhodobě uspěla v národní i mezinárodní soutěži, na národních i světových trzích. V podstatě jde o prosazení se regionu v globální soutěži. Pro konkurenceschopnost je rozhodující vysoká a rostoucí míra produktivity prokázaná mírou výstupů hospodářské činnosti na množství spotřebovaných

vstupů, mírou otevřenosti ekonomiky a participace na globálních trzích prostřednictvím exportu a přímých zahraničních investic.

Dlouhodobý rozvoj regionů je především záležitostí ekonomického rozvoje jako zdroje pro rozvoj sociálních, ekologických a dalších oblastí.

Kromě toho srovnání konkurenceschopnosti regionů demonstruje i mezinárodní konkurenceschopnost regionu. Parametry mezinárodní konkurenceschopnosti jsou, kromě národní úrovně, ovlivnitelné i lokálně - na regionální úrovni jednotlivých firem. Jde zejména o dvě roviny:

- *makroekonomickou*, která je dána okolím regionů a jeho firem, jako je například otevřená tržní ekonomika, rozvinutý finanční trh, výsledky transformačního procesu apod.,
- *mikroekonomickou* – nové způsoby průběhu globální hospodářské soutěže přinášejí vyšší nároky na jednotlivé parametry podnikatelského prostředí. Závisejí mj. na kvalitě domácích politických a ekonomických institucí.

V procesu současné regionální konkurenceschopnosti se přesouváme od materiálních výrobních faktorů – dostupné přírodní zdroje, objem pracovní síly, disponibilní kapitál (budovy, stroje, zařízení, dopravní infrastruktura) k mimovýrobním faktorům – generování inovací, kvality, adaptability lidských zdrojů – tj. faktory, které přinášejí dodatečnou přidanou hodnotu pro zúčastněné strany.

Globálně soutěžící firmy se setkávají s konkurencí, ale i s poptávkou v globálním kontextu, tj. po celém světě.

Poloha regionů v ČR znamená výraznější dopad globalizace a integrace do evropského hospodářského prostoru – posílení sociálně ekonomických vazeb na okolní státy.

VÝSLEDKY

V zásadě jde o sledování ukazatelů, které mají jednoznačný výklad v makroekonomickém srovnání v rámci ČR a v mezinárodním srovnání, protože úroveň konkurenceschopnosti předpokládá provádění komparativních analýz. Důležitou otázkou je čím měřit regionální konkurenceschopnost. Pokud jde o regiony, zajímá nás zejména hodnocení kvality života a inovační výkonnosti regionů.

Je nutné respektovat dynamiku jednotlivých faktorů na úrovni regionu a sledovat hlavní faktory udržení regionální konkurenceschopnosti. Zajímá nás ekonomická výkonnost regionu. Jde o produktivitu jako podmínku růstu regionální konkurenceschopnosti. Ukazatelem je HDP přepočtenýma obyvatele nebo zaměstnance. Dalšími důležitými ukazateli jsou míra nezaměstnanosti a míra investic.

V současné době, kdy probíhá globální krize, je zřejmé, že právě HDP/obyvatele nemá jednoznačnou vypovídací schopnost o skutečném stavu ekonomiky a bude nutné vymezit indikátory, kterými lze rozvoj regionů a růst jeho hospodářské výkonnosti objektivně měřit.

Dílními ukazateli vztaženými k životní úrovni jsou průměrné mzdy a disponibilní důchody domácnosti. V současné době je tento důchod závislý na přerozdělování veřejných prostředků (Regionální účty) a je vhodný pro přerozdělování regionální pomoci EU. Zatím však zůstávají HDP/obyvatele, případně HDP/zaměstnance, míra nezaměstnanosti, resp. zaměstnanost včetně sledování vzdělání a věkové struktury, struktura vytvořené přidané hodnoty, objem domácích a zahraničních investic a vytvořený hrubý fixní kapitál hlavními ukazateli.

Stav investic a jejich příliv reaguje na kvalitu podnikatelského prostředí a zvedá intenzitu domácí konkurence. Odliv investic nemusí vždy znamenat zhoršení ekonomiky,

protože ukazuje i na schopnost domácích firem uplatnit svoji mezinárodní konkurenční výhodu.

Při hodnocení podmínek pro udržení konkurenceschopnosti regionů se ukazuje, že rozvoj znalostí a nových technologií je podstatnou podmínkou jak si udržet konkurenceschopnost regionu v rámci globalizace, neboli v zásadě jde o rozvoj kvality lidského kapitálu, který je významným ukazatelem životní úrovně.

Na podmínky k udržení konkurenceschopnosti regionu je zapotřebí se podívat ze dvou hledisek:

- podmínky vyplývající z konkurenceschopnosti celého národního hospodářství, které prostřednictvím makroekonomických nástrojů tvoří hospodářský rámec regionů, například daňové zatížení, dotace, úrokové míry, devizový kurz, ale také i kvalita institucionálního prostředí apod. Z hlediska regionu se jedná o externí faktory, které do značné míry předurčují i konkurenceschopnost regionu na globálních trzích;
- podmínky na úrovni mikroekonomiky, kdy jde o výroby a služby v regionu, schopnost firem prosadit se cenou a kvalitou. V růstu životní úrovně hraje významnou úlohu růst produktivity práce a zaměstnanost obyvatel. (*Poznámka: HDP není ukazatel životní úrovně, ale ekonomického potenciálu regionu.*) Kvalita života v regionu je dána produktivitou ekonomiky, která se měří hodnotou zboží a služeb vytvořených na jednotku lidských, kapitálových a přírodních zdrojů daného regionu. Produktivita závisí nejen na hodnotě vytvořených výrobků, ale i na efektivitě, s jakou jsou výrobky a služby tvořeny. Produktivita umožňuje vysokou mzdovou úroveň, návratnost investic, vysokou životní úroveň apod.

Pro udržení konkurenceschopnosti regionu je významné podnikatelské prostředí.
Znamená to:

- odstraňování překážek hospodářského růstu a sociálního rozvoje regionu,
- k dispozici informace národní a mezinárodní úrovně,
- funkční podnikatelské prostředí – soběstačný regionální inovační systém,
- projekty regionální významnosti (absorpční kapacita),
- uplatnění vědy a výzkumu v komerční praxi regionu, což předpokládá prohloubení spolupráce s firemním sektorem,
- přísun soukromých investic a zpětnou vazbu do výzkumu a vývoje,
- objem rizikového kapitálu, který jde zejména od privátních investorů a zaměřuje se na vysokou přidanou hodnotu (míra zhodnocení cca 30%).

Klíčovými subjekty v rozvoji regionů jsou územní samosprávy. Podle dr. Jílka z Ekonomické fakulty je prostřednictvím územních rozpočtů v ČR alokováno 26,4% veřejných výdajů a 49,5% veřejných kapitálových výdajů (údaje roku 2006). Ekonomické prostředí v jednotlivých regionech je však ovlivněno výší daňových příjmů a způsobem alokace sdílených daní. Úroveň daňových příjmů je vyjádřena daňovými příjmy na obyvatele, kde postavení sdílených daní je dominantní. Tento propočet ukazuje meziregionální rozdíly v obdobné výši jako HDP/obyvatele.

ZÁVĚR

V situaci, kdy regiony jsou vystaveny silné konkurenci, je nutné:

- zakládat konkurenci především na kvalitě a technologické pokroku,
- opřít se o výsledky vědy a výzkumu, které představují základní zdroj inovací,
- přizpůsobit činnosti regionu místním podmínkám; jako konkurenční výhodu uplatnit vzdělanost, kvalifikovanou pracovní sílu,

- uplatnit princip partnerství mezi soukromými subjekty navzájem a s výzkumnou sférou,
- otevřít se kvalifikovanému poradenství, odborným akcím a rozvoji specifických služeb,
- uplatnit řízení, vývoj, marketing a doprovodné služby pro dosažení vyšší přidané hodnoty,
- řešit otázky životního prostředí a efektivního využívání zdrojů s cílem jejich úsporné spotřeby.

Je však nezbytné tento výčet opatření chápat systémově, protože základem konkurenceschopnosti regionů jsou úspěšné a konkurenceschopné podniky.

LITERATURA

Aiginger, K. (2005). *Competitiveness of Europe in Comparison to US (Lessons from economic performance in the Nineties)*. WIFO.

Boháčková, I., Hrabánková, & M., Svatošová, L. (2003) Role of agriculture in the Development of rural regions. *AGRIC.ECON.-CZECH*, 49, 5., ISSN 0139-570X.

Boháčková, I., Hrabánková. M., & Svatošová, L. (2004) Development potential in regions and its monitoring. *AGRIC.ECON.-CZECH*, 50, 6, s. 261-265, ISSN 0139-570X.

Malý, J. (2006) Je v zájmu České republiky přizpůsobovat svou hospodářskou politiku výsledkům hodnocení konkurenceschopnosti? *Scientia et Societas*, 4.

ANONYMUS. (2003) *Providing Global Public Goods: Managing Globalization*. UNDP.
New York.